

องค์กรทางพระพุทธศาสนาในสังคมไทยยุคปฏิรูป Buddhist Organizations in Thailand in Reformation Period

ชลวิทย์ เจียรจิตต์¹

Cholvij Jearajit

บทคัดย่อ

บทความชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ความคิดเห็นและความคาดหวังของพระสงฆ์ต่อแนวทางการปฏิรูปองค์กรทางพระพุทธศาสนา รวมทั้งเพื่อศึกษาการดำเนินงานขององค์กรทางพระพุทธศาสนา ตลอดจนเสนอแนะแนวทางการพัฒนาและการปฏิรูปองค์กรพระพุทธศาสนาในสังคมไทย โดยเป็นการวิจัยเชิงผสมผสานซึ่งสำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยมุ่งเน้นการใช้แบบสอบถามเพื่อสำรวจความคิดเห็นและความคาดหวังของพระสงฆ์ต่อแนวทางการปฏิรูปองค์กรทางพระพุทธศาสนา ขณะที่การวิจัยเชิงคุณภาพมุ่งเน้นการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มย่อย เพื่อให้สามารถได้ข้อมูลในการวิเคราะห์การดำเนินงานของคณะสงฆ์รวมทั้งเพื่อพัฒนาข้อเสนอเชิงนโยบายในการปฏิรูปองค์กรทางพระพุทธศาสนา

ผลการศึกษาพบว่า ประการที่หนึ่ง พระสงฆ์กลุ่มตัวอย่างเห็นว่าประชาชนมีความคาดหวังต่อองค์กรทางพระพุทธศาสนาอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.62) (ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 1.025) ในส่วนขององค์กรทางพระพุทธศาสนาพระสงฆ์กลุ่มตัวอย่างเห็นว่าในด้านการศึกษาคควรพัฒนาการจัดโรงเรียนสงเคราะห์วันอาทิตย์ เป็นอันดับหนึ่ง (ค่าเฉลี่ย = 4.22) รองลงมาคือควรพัฒนาการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา (ค่าเฉลี่ย = 4.19) และการพัฒนาโรงเรียนสาธิตประจำมหาวิทยาลัยสงฆ์ (ค่าเฉลี่ย = 4.11) ประการที่สอง การดำเนินงานขององค์กรทางพระพุทธศาสนามุ่งเน้นการทำงานตามหลักพันธกิจคณะสงฆ์ 6 ประการ ได้แก่ (1) การปกครอง (2) การศาสนศึกษา (3) การศึกษาสงเคราะห์ (4) การสาธารณูปการ (5) การเผยแผ่ และ

---

¹ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ภาควิชาสังคมวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพฯ
Assistant Professor, Department of Sociology, Faculty of Social Sciences
Srinakharinwirot University, Bangkok.
Corresponding email: cholvit@swu.ac.th

(6) การสาธารณสงเคราะห์ ประการที่สาม องค์กรทางพระพุทธศาสนาควรกระจายอำนาจ การปกครองออกสู่ภูมิภาค และให้ความสำคัญกับการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาที่สอดคล้องกับ สังคมปัจจุบัน

คำสำคัญ: การปฏิรูป, องค์กรทางพระพุทธศาสนา, พระสงฆ์

Abstract

This article aims to analyze opinions and expectations of Buddhist monks towards ways to reform Buddhist organizations, as well as to examine the operation of Buddhist organizations. It also suggests developing and reforming guidelines of Buddhist organizations in Thai society. The research employs mixed methodology: the quantitative methodology using a questionnaire to explore opinions and expectations of Buddhist monks towards Buddhist organizations reforming ways, and the qualitative methodology focusing on interviews and group discussions to gain information on Buddhist monks' working operations and to create Buddhist organization reformation guidelines.

The results reveal that, firstly, the sample monks think that Thai people expect Buddhist organizations at the high level ($x = 3.62$, $SD = 1.025$). The findings also suggest that Buddhist organizations should create Sunday supporting school ($x = 4.22$), develop university education ($x = 4.19$), and establish a demonstration school for each Buddhist university ($x = 4.11$). Secondly, the Buddhist organizations' operations are found to focus on 6 Buddhist missions: 1) administration, 2) religious studies, 3) educational aid, 4) public assistance, 5) the propagation of Buddhism, and 6) public aid. Finally, the research suggests that the Buddhist organizations should decentralize their administration to provincial parts, and should emphasize educational curriculums corresponding with the society nowadays.

Keywords: Reformation, Buddhist Organization, Monks

บทนำ

การก้าวเข้าสู่ยุคปฏิรูปของสังคมไทยปัจจุบัน เป็นความพยายามปรับโครงสร้างเชิงอำนาจและบทบาทของสถาบันทางสังคม ให้สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาที่เหมาะสมกับสังคมไทย โดยมีเป้าหมายเพื่อให้สังคมไทยพร้อมเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของโลกแห่งเทคโนโลยี ทั้งนี้พระพรหมบัณฑิต (2558) ได้กล่าวว่าสถาบันศาสนา โดยเฉพาะองค์กรทางพระพุทธศาสนาเป็นหนึ่งในสถาบันทางสังคมที่กำลังเผชิญกับการพลวัตทางความคิด การตั้งคำถามต่อสถานะ บทบาท รวมทั้งรูปแบบการจัดการศึกษาที่เหมาะสมกับยุคสมัย ตลอดจนความท้าทายเชิงความคิดต่อระเบียบและความสัมพันธ์เชิงอำนาจในวัฒนธรรมขององค์กรทางพระพุทธศาสนา

การศึกษาของพระมหาสุทนต์ อากาศโรและคณะ (2558) ในงานที่ชื่อว่า “การเสริมสร้างสุขภาวะและการเรียนรู้ของสังคมตามแนวพระพุทธศาสนา” ได้สรุปให้เห็นบทบาทขององค์กรทางพระพุทธศาสนาปัจจุบันว่า ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงและความเจริญก้าวหน้ามากขึ้น องค์กรทางพระพุทธศาสนาที่จะสามารถปรับตัวเพื่อใช้บทบาทและทุนทางสังคมของตนเอง ดำเนินกิจกรรมพัฒนาสังคมได้นั้นมีกระบวนการร่วมกันที่สำคัญ 3 ประเด็น กล่าวคือ ประการที่หนึ่ง มุ่งเน้นการดำเนินตามพันธกิจของคณะสงฆ์ ที่พยายามสร้างจุดเชื่อมโยงให้องค์กรทางพระพุทธศาสนาทำงานเผยแผ่และพัฒนา ประการที่สองคือการสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกับภาคประชาสังคม องค์กรสาธารณประโยชน์และหน่วยงานภาครัฐในท้องถิ่น และประการสุดท้ายคือการใช้ปัญหาของท้องถิ่นเป็นพื้นฐานในการระดมทรัพยากรทางความคิด บุคลากร และองค์กรที่เกี่ยวข้องมาทำงานร่วมกัน อย่างไรก็ตามกระบวนการทำงานเพื่อพัฒนาสังคมขององค์กรทางพระพุทธศาสนาดังกล่าว ยังไม่สามารถผลักดันไปสู่การปรับกระบวนการทัศน์เชิงนโยบายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมหาเถรสมาคมได้ การขาดความต่อเนื่องและสนับสนุนจากองค์กรทางพระพุทธศาสนาเชิงสถาบัน จึงส่งผลให้กระบวนการทำงานลักษณะนี้ ยังขาดพลังที่จะผลักดันได้อย่างมีนัยสำคัญ

หากพิจารณาถึงความพยายามปรับตัวให้องค์กรเชื่อมโยงกับการพัฒนาสังคม ตรงกับมุมมองของ Keyes (1989) และ O'Connor (2009) ที่ตอกย้ำผ่านการเฝ้าสังเกตเชิงมานุษยวิทยา ในการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์เชิงอำนาจและโครงสร้างทางสังคมไทยโดยเฉพาะบนพื้นฐานทางพระพุทธศาสนาว่า “พระพุทธศาสนาไทย” ปรับตัวอยู่บนพลังผลักดันทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ที่เห็นความสำคัญอย่างยิ่งต่อการคำนึงถึงการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความทันสมัยพร้อมกับกระบวนการของรัฐไทย เห็นได้จากการปฏิรูปการศึกษาคณะสงฆ์ และบทบาทหน้าที่ของคณะสงฆ์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ทั้งนี้ นักวิชาการทั้งสอง ได้เน้นย้ำลักษณะของพุทธศาสนาไทยว่าเป็นแบบผสมผสาน (Syncretic

Buddhism) กล่าวคือให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์แบบพึ่งพาระหว่างพระสงฆ์และชุมชนองค์กรทางพระพุทธศาสนาส่วนใหญ่ยังสามารถประสานประโยชน์ ร่วมกับชุมชนในท้องถิ่น และมีวัตรปฏิบัติที่ยึดหยุ่นไปกับวัฒนธรรมทางเศรษฐกิจ ความเชื่อและบรรทัดฐานทางสังคมได้เป็นอย่างดี

ดังนั้น การศึกษาครั้งนี้จึงให้ความสนใจกับการสำรวจความคิดเห็นและวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาองค์กรทางพระพุทธศาสนาในสังคมไทยในปัจจุบัน เพื่อให้เกิดความรู้เกี่ยวกับความคิดเห็นของพระสงฆ์ในการพัฒนาองค์กรทางพระพุทธศาสนา รวมทั้งการวิเคราะห์การดำเนินงานขององค์กรทางพระพุทธศาสนา ตลอดจนเสนอแนะแนวทางการพัฒนาและการปฏิรูปองค์กรพระพุทธศาสนาในสังคมไทยในปัจจุบัน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษาความคิดเห็นและความคาดหวังของพระสงฆ์ต่อแนวทางการปฏิรูปองค์กรทางพระพุทธศาสนา
2. ศึกษาการดำเนินงานขององค์กรทางพระพุทธศาสนาในสังคมไทยปัจจุบัน
3. เสนอนำเสนอแนวทางการพัฒนาและการปฏิรูปองค์กรพระพุทธศาสนาในสังคมไทยในปัจจุบัน

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยองค์กรทางพระพุทธศาสนาในสังคมไทยยุคปฏิรูป ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสม (Mixed Methodology) มุ่งเน้นการเก็บข้อมูลทั้งจากการสำรวจเชิงปริมาณและกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่จะสามารถเป็นประโยชน์ต่อกระบวนการสรุปแนวทางการพัฒนาองค์กรทางพระพุทธศาสนาในสังคมไทยปัจจุบัน

1. การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือพระสงฆ์ในประเทศไทย โดยอาศัยการสุ่มตัวอย่างแบบอาศัยความน่าจะเป็น (Probability Sampling) กำหนดหน่วยการสุ่มเป็นระดับจังหวัดและให้ความน่าจะเป็นในการถูกเลือกตามจำนวนประชากรพระสงฆ์ที่มีในแต่ละจังหวัด (Probability Proportional to Size : PPS) โดยกำหนดพื้นที่ในการศึกษาจำนวน 3 จังหวัดต่อภูมิภาค ได้รายชื่อจังหวัดตามภูมิภาค ดังนี้
1) ภาคเหนือ: เชียงใหม่ เชียงราย และลำปาง 2) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: นครราชสีมา อุตรดิตถ์ และขอนแก่น 3) ภาคกลาง: กรุงเทพมหานคร กาญจนบุรี และสุพรรณบุรี และ
4) ภาคใต้: นครศรีธรรมราช สงขลา และสุราษฎร์ธานี

ในส่วนของการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง จากประชากรคณะสงฆ์ตามจังหวัดที่ได้จากการสุ่มข้างต้น โดยสูตรของ Yamane และกำหนดให้มีความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 รูป โดยสุ่มจำนวนกลุ่มตัวอย่างตามสัดส่วนประชากร (Quota Sampling) พระสงฆ์ที่มีในแต่ละจังหวัด และสำรองกลุ่มตัวอย่างอีกจังหวัดละ 10 รูป รวมจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 520 รูป

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลจากพระสงฆ์ผู้ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะปกครอง นักวิชาการในมหาวิทยาลัยสงฆ์ (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย) รวมทั้งพระสงฆ์นักวิชาการ รวมแล้วเป็นจำนวน 15 รูป/คน ซึ่งการเก็บข้อมูลดังกล่าวจะมุ่งเน้นตามหลักการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ สุกงาค์ จันทวนิช (2552) กล่าวว่า การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพที่ดี ควรเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากคนใน (emic) ซึ่งจะได้ข้อมูลที่แสดงให้เห็นความเคลื่อนไหวของปรากฏการณ์ที่ผู้วิจัยกำลังศึกษาอยู่ รวมทั้งควรให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากเครื่องมือคุณภาพ ทั้งจากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม โดยเชื่อมโยงปรากฏการณ์กับสถาบันทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับงานที่ศึกษาด้วย ดังนั้น การศึกษาคครั้งนี้ จึงมีการเก็บข้อมูลอย่างรอบด้านทั้งพระสงฆ์และฆราวาสที่เกี่ยวข้องกับปัญหาการวิจัย เพื่อให้สามารถสังเคราะห์ผลการวิจัย การดำเนินงานขององค์กรทางพระพุทธศาสนาในสังคมไทยปัจจุบัน และการเสนอแนะแนวทางการพัฒนาและการปฏิรูปองค์กรพระพุทธศาสนาในสังคมไทยในปัจจุบัน

บททวนวรรณกรรม

การศึกษาคครั้งนี้ให้ความสำคัญกับการค้นคว้าและวิจัยเอกสารเพื่อทำความเข้าใจใน 2 หัวข้อสำคัญ โดยทั้งสองส่วนจะนำมาอธิบายและทำความเข้าใจการบริหารองค์กรทางพระพุทธศาสนาในสังคมไทยปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมกับองค์กรทางพระพุทธศาสนาในสังคมไทย

1. การบริหารองค์กรทางพระพุทธศาสนาในสังคมไทยปัจจุบัน

ในอดีตสถาบันสงฆ์เป็นสถาบันที่มีความสำคัญอย่างมาก พระสงฆ์มีฐานะทางสังคมสูงมากในสังคมไทย ถือเป็นผู้นำทางจิตใจ และมีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับพุทธศาสนิกชนมาโดยตลอด เพราะทั้งพระสงฆ์และวัดกับพุทธศาสนิกชนต่างต้องพึ่งอาศัยซึ่งกันและกัน ตั้งแต่สมัยพุทธกาล พุทธศาสนากำหนดให้พระสงฆ์ต้องดำรงชีพโดยการรับอาหารบิณฑบาตและ

ปัจจัยสี่จากฆราวาส และตอบแทนประชาชนด้วยการให้ธรรม และปฏิบัติธรรมให้ประชาชน นำเป็นแนวทางปฏิบัติในการดำรงชีวิตอย่างเหมาะสมไม่อยู่บนความประมาทหรือเสื่อมถอยในทางศีลธรรมและจริยธรรม นอกจากนี้ในสังคมสมัยใหม่องค์กรทางพระพุทธศาสนายังมีบทบาทต่อการพัฒนาด้านจิตใจ เพื่อให้ประชาชนมีธรรมเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตให้ถูกต้องดีงาม เกื้อกูลผู้ที่ไม่สามารถช่วยตนเองได้และไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นการสร้างสังคมให้มีการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขและเป็นปึกแผ่น

จึงจะเห็นได้ว่าองค์กรทางพระพุทธศาสนา มีบทบาทสำคัญ รวมทั้งมีทุนทางวัฒนธรรมที่เข้มแข็งดังที่ประเวศ วะสี (2559) กล่าวว่า “พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญต่อศรัทธาแห่งศักยภาพในการพัฒนาตนเองผ่านการเรียนรู้ของศาสนิกชนนั้น ถือเป็นจุดแข็งที่ช่วยพัฒนาให้มนุษย์ที่เข้าใจและนำหลักการศึกษาหรือการเรียนรู้ จะสามารถเปลี่ยนแปลงตนเองให้ฟันฝ่าวิกฤตทั้งในเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม ผ่านการสร้างการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานสามารถได้แก่ การเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานในระดับบุคคล ระดับองค์กรและสังคม”

ทั้งนี้ปัจจุบันการศึกษาของพระมหาสุทิตย์ อาภากรโธและคณะ (2556) สรุปให้เห็นว่าการบริหารองค์กรทางพระพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับการบริหารกับสามรูปแบบ ได้แก่ รูปแบบที่หนึ่งคือ ตามหลักพันธกิจ 6 ประการของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 รูปแบบที่สองคือ การบริหารจัดการเชิงพื้นที่และเครือข่ายซึ่งเน้นการทำงานเชิงพื้นที่และเครือข่าย 3 ระดับ ได้แก่ ระดับนโยบาย ระดับแกนนำ และระดับการทำในพื้นที่ และรูปแบบที่สามคือ การบริหารกิจการตามหลักพระธรรมวินัย ซึ่งเป็นหลักการสำคัญสูงสุดที่องค์กรทางพระพุทธศาสนาจำเป็นต้องยึดถือไว้ โดยมีเป้าหมายสำคัญเพื่อการรักษาพระธรรมวินัยและเผยแผ่พระพุทธศาสนาต่อไป

2. การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

การศึกษาว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมนั้น เป็นหัวข้อที่นักสังคมวิทยาให้ความสำคัญต่อการทำความเข้าใจมาโดยตลอด งานของ Sutton and Giddens (2013) ได้อธิบายความสำคัญของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมในมิติทางสังคมวิทยาว่า กระบวนการโลกิยวัตรเป็นข้อถกเถียงทางสังคมวิทยาที่แสดงให้เห็นอิทธิพลทางศาสนาต่อพื้นที่การดำเนินชีวิตของผู้คนในปัจจุบัน ผู้คนเพียงร้อยละ 5 ของประชากรเท่านั้นที่ยังให้ความสำคัญกับการไปโบสถ์ จากการสำรวจของนิตยสาร The Economist (2010) เกี่ยวกับตัวเลขของผู้ที่เข้าร่วมพิธีกรรมทางศาสนาคริสต์ในยุโรปพบว่า ประชาชนในหลายประเทศ เข้าร่วมพิธีกรรมทางศาสนาไม่เกินร้อยละ 50 ของประชากรทั้งหมด ข้อสรุปที่สำคัญที่ Sutton and Giddens (2013) พยายามถกเถียงต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและ

วัฒนธรรมที่มีผลกระทบต่อสถาบันทางศาสนาตรงกับการศึกษาของนักสังคมวิทยาชาวฝรั่งเศส ที่มีชื่อว่า Maffesoli (1995) การเปลี่ยนแปลงทางศาสนามีแนวโน้มที่จะเข้าสู่มุมมองทาง สังคมวิทยาเรียกว่า “ปัจเจกชนนิยม” ส่งผลให้คนเลือกที่จะนับถือศาสนาที่ใกล้เคียงกับวิถีชีวิต ของตนเองมากยิ่งขึ้นและเป็นศาสนาใหม่ๆ สิ่งเหล่านี้ได้สร้างอัตลักษณ์ทางบุคคลของตัวเอง ขึ้นมาใหม่ และปวารณาส่งเหล่านี้ สมทานเหล่านี้เป็นชนเผ่าใหม่ทางสังคมวิทยา และให้ ความสำคัญของคนเหล่านี้มากเท่าการใช้ชีวิตแบบดั้งเดิมส่งผลให้สถาบันศาสนาต้องปรับตัว และมีแนวโน้มที่จะถูกลดอิทธิพลที่มีผลต่อคนและชีวิตประจำวัน

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมในสังคมปัจจุบัน ได้นำพา วิถีชีวิตของผู้คนให้เกี่ยวข้องกับสถาบันทางศาสนาต่น้อยลงแต่หากพิจารณาตามมุมมองของ อภิญา เพ็ญฟูสกุล (2558) จะพบว่าตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมา องค์การทาง ศาสนามีส่วนอย่างมากต่อการผลักดันกระบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม รวมทั้งยังมีอิทธิพลต่อ การให้ความเห็นในประเด็นการพัฒนาและประเด็นสาธารณะ ดังนั้นหากองค์การทางพระพุทธ ศาสนาของไทยสามารถตระหนักถึงความสำคัญของการปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงทาง สังคมและวัฒนธรรมได้ ก็จะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานของสถาบันทางสังคมแห่งนี้ต่อไป ในอนาคต

โดยสรุปการจะให้องค์การทางพระพุทธศาสนายังมีความสำคัญและปรับตัวให้สอดคล้อง กับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมได้ ควรเป็นไปตามแนวคิดของ Baumann (2001) ที่เสนอว่า “ช่วงสามทศวรรษที่ผ่านมาได้เข้าสู่ยุคของพระพุทธศาสนาสากล มุ่งเน้น การปฏิบัติที่เป็นฆราวาสและเน้นการมีส่วนร่วมมากขึ้น การให้ความสำคัญของบทบาทสตรี นำหลักประชาธิปไตยและหลักความเสมอภาคมาปรับให้มีความเชื่อมโยงกับหลักจิตวิทยา ตะวันตก มีการสร้างแนวความคิดของพระพุทธศาสนาเพื่อสังคม และมีการสลับวัฒนธรรม ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันไม่แบ่งแยกนิกายของชาวพุทธทั่วโลก”

ผลการศึกษา

บทความชิ้นนี้มีผลการศึกษาที่สำคัญนำเสนอทั้งสิ้นสามประการ ได้แก่

ประการที่หนึ่ง ผลการศึกษาด้านความคิดเห็นและความคาดหวังของพระสงฆ์ต่อ แนวทางการปฏิรูปองค์การทางพระพุทธศาสนา สำหรับความสนใจและความคาดหวังต่อ สถานการณ์ขององค์การทางพระพุทธศาสนาในปัจจุบัน กลุ่มตัวอย่างเห็นว่า สังคมคาดหวังใน ระดับมาก ร้อยละ 34.6 รองลงมาความคาดหวังของพระสงฆ์ต่อแนวทางการปฏิรูปองค์การ

ทางพระพุทธศาสนามีความคาดหวังปานกลางร้อยละ 32.6 และความคาดหวังของพระสงฆ์ต่อแนวทางการปฏิรูปองค์กรทางพระพุทธศาสนามีความคาดหวังมากที่สุดร้อยละ 21.2

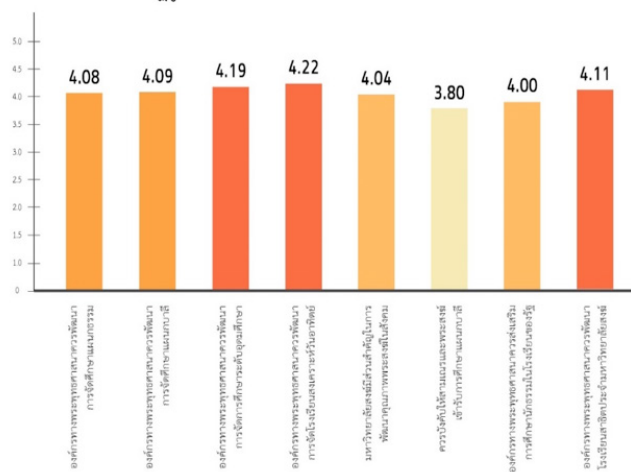
สังคมไทยให้ความสนใจต่อสถานการณ์ขององค์กรทางพระพุทธศาสนาในปัจจุบัน

ภาพที่ 1 ความคิดเห็นและความคาดหวังของพระสงฆ์ต่อแนวทางการปฏิรูปองค์กรทางพระพุทธศาสนา

ขณะที่ความคิดเห็นและความคาดหวังต่อการปฏิรูปองค์กรทางพระพุทธศาสนาทางการศึกษา พบว่ากลุ่มตัวอย่างเห็นว่าควรพัฒนาการจัดโรงเรียนสงเคราะห์วันอาทิตย์ ร้อยละ 4.22 รองลงมา คือ การพัฒนาการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาร้อยละ 4.19 และการพัฒนาโรงเรียนสาธิตประจำมหาวิทยาลัยสงฆ์ ร้อยละ 4.11

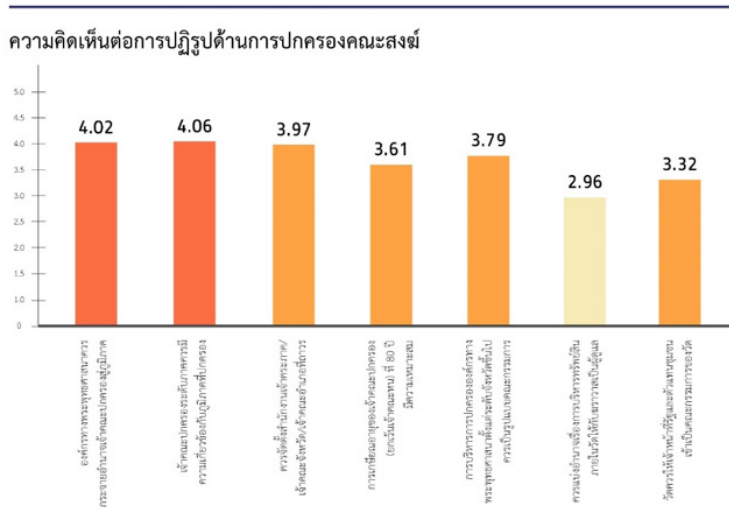
ความคิดเห็นต่อการปฏิรูปด้านการศึกษา

ภาพที่ 2 ความคิดเห็นและความคาดหวังต่อการปฏิรูปองค์กรทางพระพุทธศาสนาทางการศึกษา

ท้ายที่สุดคือความคิดเห็นและความคาดหวังต่อการปฏิรูปองค์กรทางพระพุทธศาสนา ด้านการปกครองคณะสงฆ์ พบว่ากลุ่มตัวอย่างเห็นว่าเจ้าคณะปกครองระดับภาคควรมี ความเกี่ยวข้องกับภูมิภาคที่ปกครอง ร้อยละ 4.06 รองลงมา คือ องค์กรทางพระพุทธศาสนา ควรกระจายอำนาจเจ้าคณะปกครองสู่ภูมิภาค ร้อยละ 4.02 และการจัดตั้งสำนักงาน เจ้าคณะภาค/เจ้าคณะจังหวัด/เจ้าคณะอำเภอที่ถาวร ร้อยละ 3.97

ภาพที่ 3 ความคิดเห็นและความคาดหวังต่อการปฏิรูปองค์กรทางพระพุทธศาสนา ด้านการปกครองคณะสงฆ์

ประการที่สอง ผลการศึกษาการดำเนินงานขององค์กรทางพระพุทธศาสนาในสังคมไทยปัจจุบัน พบว่าการดำเนินงานขององค์กรทางพระพุทธศาสนาในสังคมไทยปัจจุบัน ดำเนินกิจกรรมอยู่ในพื้นฐานภารกิจคณะสงฆ์ 6 ประการตาม พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 โดยสามารถสรุปสาระสำคัญของการดำเนินงานได้ดังนี้ ด้านที่หนึ่งการปกครอง เป็นกิจกรรมที่ปฏิบัติต่อเนื่องกันมาอย่างยาวนาน และจะปฏิบัติตามสายการบังคับบัญชา ด้านที่สองการศึกษาเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาที่ดำเนินการโดยคณะสงฆ์ การจัดการศึกษารูปแบบพระปริยัติธรรมแผนกธรรม แผนกบาลี และแผนกสามัญไม่มีการบูรณาการการทำงานร่วมกัน ด้านที่สามการศึกษาสงเคราะห์เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดให้ประชาชนทั่วไปไปศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในรูปแบบโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ด้านที่สี่การสาธารณูปการเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาพื้นที่ทางกายภาพ อาคารสถานที่ รวมทั้งถนนและสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานแก่ประชาชน ด้านที่ห้าการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นกิจกรรมที่ดำเนินงานมาอย่างต่อเนื่อง

ประการที่สาม การเสนอแนะแนวทางการพัฒนาและการปฏิรูปองค์กรพระพุทธศาสนา
ในสังคมไทยในปัจจุบัน จากการศึกษาครั้งนี้มีข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาและปฏิรูปองค์กรทางพระพุทธศาสนาทั้งสิ้น 3 ข้อสำคัญ ได้แก่ ข้อที่หนึ่ง การปฏิรูปด้านการปกครอง กล่าวคือ ควรมีการกระจายอำนาจการปกครองออกจากมหาเถรสมาคมให้มากยิ่งขึ้น เพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระ และลดขั้นตอนการตัดสินใจให้มีความสอดคล้องกับบริบทของปัญหาในสถานการณ์ปัจจุบัน นอกจากนี้ยังควรส่งเสริมให้พระสงฆ์รุ่นใหม่ได้เข้ามาทำหน้าที่ในคณะกรรมการที่มหาเถรสมาคมแต่งตั้งให้มากยิ่งขึ้น เพื่อเปิดโอกาสให้มีการฝึกฝนและเรียนรู้ภารกิจงานที่มีความสำคัญ ข้อที่สอง การปฏิรูปด้านการศึกษา กล่าวคือ ควรมีการจัดการศึกษาที่เหมาะสมกับช่วงวัยของผู้เรียน โดยเฉพาะการศึกษาของสามเณรควรสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีทางการศึกษา ตลอดจนควรปรับหลักสูตร เพื่อเปิดโอกาสให้สามเณรสามารถเรียนรู้ และหาประสบการณ์ที่เหมาะสมกับช่วงวัยและสอดคล้องกับหลักการทางพระพุทธศาสนา นอกจากนี้การจัดการเรียนการสอนด้านบาลีควรให้ความสำคัญกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไป เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการถ่ายทอดแก่พุทธศาสนิกชนไทยได้ดียิ่งขึ้น ข้อที่สาม การปฏิรูปการสร้างพื้นที่ทางสังคมและการมีส่วนร่วมกับชุมชน กล่าวคือ องค์กรทางพระพุทธศาสนาควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาพื้นที่วัดให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้และเจริญสติของชุมชน รวมทั้งควรร่วมมือกับองค์กรชุมชนท้องถิ่นที่อยู่บริเวณใกล้เคียงกับวัดในการพัฒนากิจกรรมที่จะสามารถช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนได้

สรุปและอภิปรายผล

ประการที่หนึ่ง ด้านความคิดเห็นและความคาดหวังต่อแนวทางการปฏิรูปองค์กรทางพระพุทธศาสนา กลุ่มตัวอย่างเห็นว่าสังคมไทยมีความคาดหวังต่อองค์กรทางพระพุทธศาสนามาก เพราะที่ผ่านมามีองค์กรทางพระพุทธศาสนาที่มีบทบาททั้งการอบรมสั่งสอนและการให้การศึกษาแก่สังคมไทย ดังนั้นองค์กรทางพระพุทธศาสนาควรให้ความสำคัญกับการปฏิรูปองค์กรให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ตลอดจนพระธรรมวินัยของพระพุทธเจ้า ซึ่งสอดคล้องกับพระพรหมบัณฑิต (2558) ที่เสนอเกี่ยวกับแนวทางการปฏิรูปพระพุทธศาสนาว่า การปฏิรูปพระพุทธศาสนาไม่ควรเป็นการปฏิวัติ คือ ควรเปลี่ยนแปลงอย่างค่อยเป็นค่อยไปให้สอดคล้องกับกรอบพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 พระธรรมวินัย และจารีตหรือวัฒนธรรมขององค์กร นอกจากนี้งานของจักรกริช สังขมณี และคณะ

(2557) ยังให้มุมมองที่ช่วยให้เกิดความเข้าใจในแนวทางการพัฒนาองค์กรพระพุทธศาสนาว่า ศาสนาในสังคมสมัยใหม่จะต้องเปลี่ยนแปลงเพื่อมีส่วนร่วมสร้างสังคมให้มีความสุข รวมทั้งส่งเสริมบทบาทให้ขบวนการศาสนารูปแบบใหม่ (New Religion Movements) ที่สามารถยึดเหนี่ยวศรัทธาของประชาชน ได้มีโอกาสดำเนินงานเพื่อส่งเสริมความสุขตามแนวพระพุทธศาสนาเพิ่มมากขึ้น

ประการที่สอง การดำเนินงานขององค์กรทางพระพุทธศาสนาในสังคมไทยปัจจุบัน องค์กรทางพระพุทธศาสนาควรปรับรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้สังคมเข้าใจหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามากยิ่งขึ้น รวมทั้งควรมีการจัดตั้งกลุ่มการพัฒนาโดยพระสงฆ์ที่สามารถดำเนินงานได้ในระยะยาว ไม่ยึดติดเพียงผู้นำเพราะจะมีส่วนช่วยยกระดับขบวนการทำงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้เข้าถึงประชาชนและสังคมที่มีความเจริญก้าวหน้ามากขึ้น ซึ่ง วิจักขณ์ พานิช (2557) นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนาที่มีต่อการปรับตัวขององค์กรทางพระพุทธศาสนาไทยว่า เสนอให้องค์กรพระพุทธศาสนาไทยศึกษาบทเรียนของมูลนิธิอู๋จี้ ประเทศไต้หวันจะเห็นว่าความก้าวหน้าขององค์กรทางพระพุทธศาสนาสมัยใหม่ที่ปรับตัว ให้มีการบริหารองค์กรที่มีประสิทธิภาพ สร้างอาสาสมัครบริการกิจการเพื่อสังคม สังคมสงเคราะห์ และสาธารณประโยชน์ในรูปแบบต่างๆ อีกทั้งยังลงทุนในภาคธุรกิจเพื่อให้ได้งบประมาณมาต่อยอดขยายการบริการสังคมและศรัทธาต่อพระพุทธศาสนา เป็นรูปแบบและบทเรียนที่ควรศึกษามาประยุกต์ใช้ในสังคมไทย นอกจากนี้ยังเสนอให้องค์กรทางพระพุทธศาสนาไทย พยายามลดการตัดขาดตนเองจากสถานการณ์ทางสังคม เพื่อให้เห็นสภาพความทุกข์ของคนในสังคมทั้งมิติการเมือง การถูกจำกัดเสรีภาพและความไม่เสมอภาคทางความคิดอื่นๆ ซึ่งเป็นประเด็นที่องค์กรทางพระพุทธศาสนาไทย พยายามหลีกเลี่ยงและจำกัดบทบาทเป็นเพียงสถาบันสงฆ์เชิงพิธีการมาโดยตลอด

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. มหาเถรสมาคม ควรจัดตั้งสำนักงานพระพุทธศาสนาเพื่อสังคม เพื่อเป็นองค์กรทางพระพุทธศาสนาที่ทำหน้าที่ในการพัฒนาบทบาทการพัฒนาสังคมตามแนวพระพุทธศาสนา

2. มหาเถรสมาคม สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการและสภาการศึกษาแห่งชาติ ควรผลักดันการจัดตั้งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานของคณะสงฆ์ ในการกำกับและดูแลการศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาและแผนกธรรม ให้มีความสอดคล้องกับสถานการณ์การเรียนรู้สำหรับเยาวชนในสังคมปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

- จักรกรีข สัจฉมณี, สายชล ปัญญชิต และภูเบศ วณชชานนท์. (2557). ขบวนการพุทธใหม่: ความสุขกับการได้สติและการให้สติแก่สังคม. ใน **สุขที่ได้ธรรม**. หน้า 77 – 102. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ.
- ประเวศ วะสี. (2559). **พระพุทธศาสนา: ทุนอันยิ่งใหญ่เพื่อพัฒนาประเทศไทย**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญญา.
- พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมมจิตโต). (2558). **การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสุทิตย์ อากาศโร, พระราชวรมณี (พล อากาศโร), พระครูพิพิธสุตาทาร (บุญช่วย สิริธโร), ณัทธิร์ คำดี, จักกรีข สัจฉมณี และวันชัย พลเมืองดี. (2556). **การพัฒนาระบบการบริหารจัดการและการสร้างเครือข่ายองค์กรพระพุทธศาสนาในประเทศไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ.
- พระมหาสุทิตย์ อากาศโร, พระมหาบุญเลิศ อินทปัญญา, สายชล ปัญญชิต, ภูเบศ วณชชานนท์, นัชชา ทากุดเรือ และอมลลัญช์ ไฝเครือ.(2558). **รายงานการวิจัยการเสริมสร้างสุขภาวะและการเรียนรู้ของสังคมตามแนวพระพุทธศาสนา**. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วิจักขณ์ พานิช (2557). **ปฏิรูปพุทธศาสนา**. สืบค้นเมื่อ 16 พฤศจิกายน 2557, จาก http://www.matichon.co.th/news_detail.php?newsid=1416137488.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2552). **การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ**. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อภิญา เพื่อองฟูสกุล. (2559.) **ปรากฏการณ์ทางศาสนาในโลกาภิวัตน์**. ใน **จับกระแสสังคมศาสตร์: รวมบทความวิชาการ 50 ปี สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา เชียงใหม่**. หน้า 161-189. เชียงใหม่: คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- Baumann, Martin. (2001). **Global Buddhism: Development Periods, Regional Histories, and a New Analytic Perspective**. Honolulu: University of Hawaii Press.
- Keyes, Charles. (1989). **Buddhism and Postmodern Imaginings in Thailand: The Religiosity of Urban Space**. Burlington: Ashgate Publishing Company.
- Maffesoli, Michal. (1995). **An Introduction to Interpretative Sociology**. Cambridge: Polity.
- O' Conner, Richard. (2009). Temple, Sangha reform and social change. **Journal of Southeast Asian Studies**. 24 (2)..
- Sutton, Philip. and Anthony Giddens. (2013). **Sociology**. 7th ed. Cambridge: Polity Press.
- The Economist. (2010, July). Give the poor money. **The Economist 31st-August 6th 2010** P.8.